

Сергій Пономаренко

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ І СПЕЦІАЛІСТІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ

Як відомо, Кабінетом Міністрів України 24 травня 1997 року була затверджена Постанова № 507 “Про перелік напрямів та спеціальностей, за яким здійснюється підготовка фахівців ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями”. На відміну від попереднього переліку спеціальностей, проведено значне скорочення напрямів підготовки фахівців відповідно до потреб ринку праці, а також упорядковано перелік за рівнями спеціаліст і магістр. Причому найбільші зміни в переліку відбулись за напрямом менеджмент, де замість 12 фахів на рівні бакалавр-спеціаліст введено 2 - “Менеджмент організацій” та “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”.

Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 року затверджено Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), яке передбачає освітню підготовку за рівнями:

- кваліфікований робітник,
- молодший спеціаліст,
- бакалавр,
- спеціаліст,
- магістр.

Збереження ступеню “спеціаліст” у системі підготовки дає можливість ВНЗ поглиблювати зміст освіти відповідно до вимог регіонального ринку праці чи потенційних замовників. В основі формування спеціалізацій може бути об’єкт, напрямок діяльності чи галузь народного господарства.

У переліку спеціальностей за III рівнем передбачено з фаху “Менеджмент організацій” спеціалізацію за галузевим спрямуванням “Аграрний менеджмент”. Зараз готується до офіційного затвердження перелік інших спеціалізацій, зокрема “Менеджмент готельного господарства і туризму”.

Підготовка бакалаврів і спеціалістів з менеджменту здійснюється у відповідності з концепцією діяльності інституту в галузі підготовки спеціалістів з менеджменту, затвердженої вченою радою.

Як відомо, в залежності від компетентності менеджерів виділяють три рівні:

- перший - менеджер - технічний працівник (основу компетентності складає знання методики управління);
- другий - менеджер-професіонал (досконало освоїв науку управління - третій -

менеджер - творча особистість (мистецтво управління).

У міру зростання компетентності (методика - наука - мистецтво) зростає і ступінь вираження менеджером свого особистого "я", що, в першу чергу, є результатом самоменеджменту.

Тому навчальний процес підготовки менеджерів в ЧДІЕіУ будується, з одного боку, з урахуванням вищезазначеного, а з іншого, з урахуванням вимог Міністерства освіти.

Основою для здійснення ефективної підготовки бакалавра і спеціаліста з менеджменту є навчальний план підготовки. Ми не ставили собі за мету робити детальний аналіз основних елементів цього плану, щоб не обтяжувати читача численними цифровими і процентними показниками.

Але дозвольте дуже стисло зупинитись на деяких моментах, щоб виявити вузькі місця і розробити необхідні рекомендації. Якщо спробувати написати портрет ідеального менеджера, то до базової характеристики необхідно додати ще декілька штрихів: математик, статистик, соціолог, психолог, демограф, політолог, юрист, лінгвіст і т. ін. Але при цьому не слід забувати, що існують навчальні плани і програми, і навряд чи доцільно класти на плечі навіть ідеальному менеджеру весь тягар пов'язаних з менеджментом дисциплін. Тому в цьому зв'язку дуже ефективним важелем вирішення багатьох проблем є міждисциплінарна інтеграція. Зупинимось на деяких її аспектах, які, на наш погляд, можна і доцільно не без успіху застосовувати як в умовах нашого інституту, так й інших економічних ВНЗ.

1. Координація викладання дисциплін професійного спрямування та іноземних мов.

Навчання іноземних мов передбачає, перш за все, роботу з оригінальними текстами, аудіо- та відеоматеріалами, застосування технічних засобів, оволодіння майбутніми випускниками активною лексикою з менеджменту. У цьому зв'язку випусковим кафедрам необхідно координувати роботу з кафедрою іноземних мов з підготовки випускних і дипломних робіт, передбачаючи як роботу з оригінальними друкованими виданнями, так і з ресурсами INTERNET. Дуже доцільним вважаємо звернення до практики проведення додаткових занять з іноземної мови і отримання після закінчення ВНЗ відповідного сертифікату, що сприятиме подальшому працевлаштуванню майбутнього випускника.

2. Координація викладання дисциплін професійного спрямування і правових дисциплін.

Процес становлення правової держави з ринковою економікою, необхідність знання сучасним менеджером різних аспектів права, а також достатньо низький рівень правової культури більшості громадян країни зумовлюють, на наш погляд, доцільність більш широкого вивчення правових дисциплін. Але в межах п'ятирічного навчального плану підготовки спеціалістів у сфері менеджменту, говорити про їх повноцінну правову підготовку дуже важко. Тому ми пропонуємо звернути більш значну увагу на цю проблему, що дозволить вирішити такі завдання:

- задоволення потреб ринку праці, зацікавленого на даний час саме в таких спеціалістах;

- набуття умінь і навичок роботи в будь-якій сфері менеджменту саме з позиції

провомірності поведінки, добропорядності, знання питань правового регулювання конкретних сфер своєї діяльності.

Досвід передових економічних ВНЗ, а також реалії сьогодення доводять необхідність розподілу всієї правової матерії на вивчення поряд з базовими дисциплінами (основи права, конституційне право і т. ін.) інших правових дисциплін, зокрема цивільного, підприємницького, фінансового, адміністративного права, питань кримінальної відповідальності за економічні злочини. На даний час в ЧДІЕіУ менеджери вивчають основи права, основи конституційного права, господарське право і основи трудового законодавства. Вважаємо за необхідне розширити перелік правових дисциплін, включивши їх до дисциплін вільного вибору або ж передбачити ознайомлення з ними в межах дисципліни “Правове забезпечення менеджменту”.

3. Координація викладання дисциплін професійного спрямування і технологічних дисциплін.

Як свідчить аналіз діючих навчальних планів з підготовки менеджерів, в їх основу покладено принцип гуманітарно-економічної освіти із незначною кількістю природничо-наукових дисциплін. Яскрава ілюстрація цього - значне скорочення обсягу годин на системи технологій відповідно до нового навчального плану. Вважаємо за необхідне звернути увагу на якісне викладання технологічних дисциплін, бо їх вивчення дозволяє вирішити такі важливі завдання:

- усунення бар'єру між спеціальними і фундаментальними дисциплінами;
- ознайомлення з основами проектування і організації технологічних процесів і принципами їх систематизації;
- освітлення ролі стандартизації і метрології у народному господарстві;
- представлення всього народногосподарського комплексу як системи взаємопов'язаних технологій.

Крім того, засвоєння технологічних дисциплін не завжди ефективно у зв'язку з низькою науковою підготовкою студентів, відсутністю єдиного підручника. Тому особливої актуальності набувають питання підготовки електронних конспектів лекцій.

Заслужує на увагу досвід інших ВНЗ, зокрема Нікопольського інституту управління, бізнесу і права щодо нових підходів до розгляду системи технологій. Там викладання ведеться, виходячи не із звичайного галузевого принципу систематизації, а з продуктового, тобто переслідується мета навчити студентів будувати технологічний ланцюжок від функціонального призначення продукту до його отримання.

Вважаємо за доцільне застосувати такий підхід і в інших ВНЗ, адже він дозволить хоча б деякою мірою вирішити проблему скорочення обсягу годин і підвищення рівня підготовки студентів.

4. Організація наскрізної комп'ютерної підготовки бакалаврів і спеціалістів.

Відомо, що в сучасних умовах фахівець з будь-якої спеціальності, зокрема і з менеджменту, крім професійних знань, обов'язково повинен вільно володіти сучасною комп'ютерною технікою та вміти використовувати інформаційні технології у своїй професійній діяльності.

Шляхами забезпечення наскрізної комп'ютерної підготовки спеціаліста, на наш погляд, можуть бути:

- система спеціальних дисциплін комп'ютерного спрямування;
- комп'ютерна підтримка навчального процесу.

Одним з основних засобів засвоєння теоретичних положень та формування майбутнього фахівця є практичні заняття. У наш час вже нікого не здивуєш комп'ютерною перевіркою знань студентів, конкретними задачами з економічних дисциплін, для рішень яких необхідно мати лише обмежений набір теоретичних викладок і формул.

Реалії сьогодення змушують шукати нові форми проведення практичних занять, зокрема це стосується ділових ігор та кейсових дискусій. Пропоновані методики дають змогу майбутнім менеджерам не лише оволодіти навичками використання теорії на конкретних ситуаціях, навчитись приймати і аргументувати своє рішення, а й спілкуватись, виробляти колективне рішення. Проведення таких занять передбачає й попереднє домашнє опрацювання наданого студентом матеріалу.

Для проведення ділової гри за вибраною ситуацією студентам заздалегідь роздаються картки із сформульованою проблемою (наприклад, конфлікту в колективі) з передісторією і причинами її виникнення, з умовними ролями учасників і можливими позиціями. Студенти, приходячи на заняття, користуючись набутими раніше знаннями, колективно розробляють етапи і заходи успішного виходу з проблемної ситуації.

Кейсові дискусії передбачають необхідність складеного фахівцем "кейса", тобто господарської проблемної ситуації, у якій опинилась фірма або конкретна особа, що прийняла якісь рішення і певні кроки до їх виконання, але опинилась перед цілою низкою внутрішніх і зовнішніх проблем. Студенти розбиваються на групи по 5-6 чоловік і, не вникаючи в тонкощі дисципліни, в результаті дискусії роблять відповідні висновки і колективно формулюють пропозиції щодо виходу з кризи.

Результатом проведення практичних занять за методикою ділових ігор або кейсових дискусій є:

- набуття практичного досвіду та комунікативної інтуїції;
- мотиваційні обґрунтування пропозицій;
- активна робота кожного студента над колективним рішенням;
- глибоке розуміння природи, методів, можливостей наук, що вивчаються.

Усе це доводить безсумнівні переваги такої форми організації практичних занять перед традиційною. Тому наша пропозиція - ширше впроваджувати її в навчальний процес підготовки менеджерів, паралельно здійснюючи необхідну методичну підготовку (інструкції, методичні розробки для проведення ділових ігор і т. ін.). Також пропонуємо більш широке впровадження практики проведення занять в умовах конкретного виробництва, організації чи установи.

Свідченням якості підготовки бакалавра і спеціаліста є випускна і дипломна робота. Тому подаємо декілька, на наш погляд, актуальних пропозицій з цього приводу:

по-перше, ми вважаємо, що дипломна робота повинна бути логічним продовженням випускної, що дозволить більш повно, детально і якісно розкрити пропоновану тему, застосувати найповніші комп'ютерні засоби;

по-друге, на нашу думку, доцільно більш широко застосовувати практику комплексних випускних і дипломних робіт. При цьому майбутнім менеджерам пропонується розробляти теми дипломних робіт колективно, по 3-4 чоловіки. У цьому випадку кінцевий результат складається з великої кількості індивідуальних підходів. Процес розкриття теми за даною методикою носить зростаючо-конкретизуючий і водночас розширено-поглиблений характер. Це, в свою чергу, дозволить вирішувати у межах роботи складні виробничі ситуації і підвищить ступінь її реальності. Поряд з цим майбутній випускник має можливість спробувати себе в мікроколективі серед однодумців, що, в свою чергу, посприяє професійній підготовці менеджера. Епізодично виконуючи обов'язки лідера-керівника, студент проходить практичну школу розподілу обов'язків як в межах виробничого, так і соціального колективу. Він бере участь у розробці прийняття рішень, оцінці результатів, він створює модель ситуації, тобто вчиться керувати, звільнившись від нагляду викладача, але знаходячись у той же час під його керівництвом.

Сподіваємося, що впровадження наведених рекомендацій дозволить підняти якість підготовки бакалаврів і спеціалістів з менеджменту в економічних ВНЗ на новий, більш високий рівень.

